

РУСЛАН КАЦАВЕЦЬ

# ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

*Навчальний посібник*

*3-тє видання, доповнене*

КИЇВ • АЛЕРТА • 2023

УДК 159.9:34(075.8)  
К30

**Кацавець Р. С.**  
К30      Юридична психологія. Навч. посіб. 3-тє вид., доповн.  
Київ: Алерта, 2023. 294 с.

ISBN 978-617-566-763-7

Це – третє видання, доповнене відповідно до навчальної програми та наукових міркувань автора, з погляду сучасних вимог підготовки майбутніх фахівців. Наголошено на психологічних явищах та закономірностях, пов'язаних з правом; психологічних особливостях юридичних процедур; проведенні окремих процесуальних дій. Звернено увагу на питання службових відносин юристів, які працюють в інших професійних сферах. Проілюстровано сутність нових галузей юридичної психології. Подано завдання, що зорієнтують на проведення слідчих (розшукових) дій, складання процесуальних документів та промов.  
Для студентів, які опановують юридичні професії.

УДК 159.9:34(075.8)

ISBN 978-617-566-763-7

© Кацавець Р. С., 2023  
© Видавництво «Алерта», 2023

## ЗМІСТ

|                            |   |
|----------------------------|---|
| <i>Переднє слово</i> ..... | 3 |
|----------------------------|---|

### РОЗДІЛ 1

#### ПСИХОЛОГІЯ – САМОСТІЙНА НАУКА. ВИНИКНЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ЯВИЩА, СПЕЦИФІКА, ЗАКОНОМІРНОСТІ

|                                                                                |    |
|--------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1.1. Психологія: історичний розвиток, ідеї, вчення.....                        | 6  |
| 1.2. Психологія у системі наук.....                                            | 9  |
| 1.3. Методи психології: дослідження вчених.....                                | 11 |
| 1.4. Методологічні принципи психології. Процес наукового пізнання.....         | 13 |
| 1.5. Сучасні галузі психології .....                                           | 14 |
| 1.6. Юридична психологія: розвиток, становлення, зв'язок з іншими науками..... | 16 |
| 1.7. Завдання юридичної психології.....                                        | 18 |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання</i> .....                                       | 20 |

### РОЗДІЛ 2

#### СУТНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ

|                                                                            |    |
|----------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1. Теорії особистості: бачення вчених.....                               | 22 |
| 2.2. Типові особливості психічного розвитку людини.....                    | 25 |
| 2.3. Саморегуляція діяльності і поведінки особистості. Локус контролю..... | 27 |
| 2.4. Самосвідомість. Я-концепція. Самооцінка.....                          | 28 |
| 2.5. Сутність групової психології. Особливості функціонування.....         | 30 |
| 2.6. Міжособистісні стосунки: процес взаємодії.....                        | 32 |
| 2.7. Емоції і почуття.....                                                 | 34 |
| 2.8. Властивості темпераменту людини.....                                  | 36 |
| 2.9. Структура характеру людини.....                                       | 38 |
| 2.10. Здібності. Задатки. Обдарованість.....                               | 40 |
| 2.11. Талант. Геніальність. Генії.....                                     | 42 |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання</i> .....                                   | 44 |

### РОЗДІЛ 3

## ЮРИДИЧНІ ПРОФЕСІЇ ТА ЮРИДИЧНІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ З ПОГЛЯДУ ПСИХОЛОГІЇ

|                                                                                |           |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 3.1. Юридична наука: виникнення, предмет, функції.....                         | 46        |
| 3.2. Юридична наука і юридична практика.....                                   | 48        |
| 3.3. Психологічна підготовленість майбутніх юристів.....                       | 50        |
| 3.4. Професійна діяльність юристів. Завдання. Принципи.....                    | 52        |
| 3.5. Основні характеристики юридичних професій.....                            | 54        |
| 3.6. Обов'язок і мораль працівників юридичних професій.....                    | 56        |
| 3.7. Юристи в різних професійних сферах.<br>Психологія службових відносин..... | 59        |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання.....</i>                                        | <i>61</i> |

### РОЗДІЛ 4

## РОЛЬ НОВИХ ГАЛУЗЕЙ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

|                                                                                                  |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 4.1. Наукові концепції: нові галузі юридичної психології<br>у сучасному суспільстві.....         | 63        |
| 4.2. Правова психологія і правова культура.....                                                  | 65        |
| 4.3. Правова психологія: сутність правового регулювання<br>та дія норм права.....                | 67        |
| 4.4. Кримінальна психологія з погляду наукових знань.....                                        | 69        |
| 4.5. Злочинність: ознаки. Статистика.....                                                        | 71        |
| 4.6. Людина як активний суб'єкт діяльності.....                                                  | 73        |
| 4.7. Типи злочинців: соціально-психологічні ознаки.....                                          | 76        |
| 4.8. Особи, які вчиняють корисливі злочини.....                                                  | 78        |
| 4.9. Психологія особи злочинця.....                                                              | 80        |
| 4.10. Особа у стані афекту. Злочин і наслідки.....                                               | 82        |
| 4.11. Психічні аномалії особистості.....                                                         | 84        |
| 4.12. Поведінка осіб із психопатичними відхиленнями.....                                         | 86        |
| 4.13. Судова психологія: завдання суду.<br>Особливості судового процесу.....                     | 88        |
| 4.14. Психологічний стан підсудного.....                                                         | 91        |
| 4.15. Пенітенціарна психологія. Роль пенітенціарної<br>педагогіки у місцях позбавлення волі..... | 93        |
| 4.16. Закономірності педагогічного процесу<br>у пенітенціарних установах.....                    | 94        |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання.....</i>                                                          | <i>98</i> |

РОЗДІЛ 5  
РИТОРИЧНА КУЛЬТУРА ЮРИСТІВ.  
ЗАСОБИ ПЕРЕКОНАННЯ ТА ВПЛИВУ НА СЛУХАЧІВ

|                                                                            |            |
|----------------------------------------------------------------------------|------------|
| 5.1. Основні закони мислення. Логічність<br>як суттєва форма мислення..... | 100        |
| 5.2. Раціональний та емоційний фактори: вплив на аудиторію.....            | 102        |
| 5.3. Професійне мовлення юриста: динамічний процес.....                    | 104        |
| 5.4. Живе слово: поради відомих людей .....                                | 107        |
| 5.5. Гармонія думки і слова.....                                           | 109        |
| 5.6. Комунікативні якості мовлення.....                                    | 112        |
| 5.7. Спілкування: функції, структура.....                                  | 113        |
| 5.8. Невербальна комунікація: етико-психологічний аспект.....              | 115        |
| 5.9. Діалог: сучасний стиль мовлення.....                                  | 117        |
| 5.10. Плавність і ритм мовлення юриста як оратора.....                     | 119        |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання.....</i>                                    | <i>121</i> |

РОЗДІЛ 6  
СУЧАСНЕ СУДОЧИНСТВО: ПРОМОВА  
ОБВИНУВАЧА ТА АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА.  
ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ

|                                                           |            |
|-----------------------------------------------------------|------------|
| 6.1. Судова промова: писемна й усна форми реалізації..... | 123        |
| 6.2. Судова промова: головні засоби впливу.....           | 126        |
| 6.3. Обвинувальна промова прокурора.....                  | 128        |
| 6.4. Промова адвоката: психологія захисту.....            | 136        |
| 6.5. Репліка у судових дебатах: наукові міркування.....   | 144        |
| 6.6. Право на репліку учасників судових дебатів.....      | 146        |
| 6.7. Репліка прокурора. Репліка адвоката-захисника.....   | 148        |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання.....</i>                   | <i>150</i> |

РОЗДІЛ 7  
ЧАСОПИС: ФУНДАМЕНТИ ІСТИННОГО  
КРАСНОМОВСТВА

|                                          |     |
|------------------------------------------|-----|
| 7.1. Античне красномовство.....          | 152 |
| 7.2. Красномовство слов'ян.....          | 154 |
| 7.3. Зі скарбниці світової спадщини..... | 156 |

|                                                                                          |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 7.4. З історії античного судового красномовства.<br>Визначні професійні логографи.....   | 159 |
| 7.5. Юстиція древнього риму.....                                                         | 162 |
| 7.6. Інститут судової промови в українському<br>судочинстві: виникнення та розвиток..... | 165 |
| 7.7. Основні види красномовства.....                                                     | 167 |
| 7.8. Великі і знамениті.....                                                             | 171 |
| 7.9. Найвпливовіші світові вчені.....                                                    | 177 |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання.....</i>                                                  | 183 |

## РОЗДІЛ 8

### ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ: СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ. РОЛЬ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

|                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------|-----|
| 8.1. Виховання: процес і завдання.....                       | 185 |
| 8.2. Психологія підліткового та раннього юнацького віку..... | 187 |
| 8.3. Родинне виховання.....                                  | 190 |
| 8.4. Розумове виховання.....                                 | 191 |
| 8.5. Правове виховання.....                                  | 193 |
| 8.6. Моральне виховання.....                                 | 195 |
| 8.7. Естетичне виховання.....                                | 197 |
| 8.8. Духовне зростання особистості.....                      | 199 |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання.....</i>                      | 201 |

## РОЗДІЛ 9

### МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ. ФІЗІОГНОМІКА

|                                                                 |     |
|-----------------------------------------------------------------|-----|
| 9.1. Тести: психологічне спрямування. Тестування.....           | 203 |
| 9.2. Тренуймо відчуття: психогеометричний тест.....             | 206 |
| 9.3. Мислімо індивідуально: тест на стресостійкість.....        | 219 |
| 9.4. Стосунки з оточуючими: тест Ассінгера.....                 | 211 |
| 9.5. Бесіда. Анкетування. Опитування.....                       | 214 |
| 9.6. Таємниці людського обличчя: ідеї, теорії, дослідження..... | 217 |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання.....</i>                         | 221 |

РОЗДІЛ 10  
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ: ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ЮРИСТІВ.  
ФАБУЛИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ  
ДОКУМЕНТІВ ТА ПРОМОВ

|                                                             |            |
|-------------------------------------------------------------|------------|
| 10.1. Мова державного спілкування – українська.....         | 223        |
| 10.2. Основні елементи мови юридичного спрямування.....     | 225        |
| 10.3. Мова процесуальних документів.....                    | 227        |
| 10.4. Учимося грамотно складати процесуальні документи..... | 229        |
| 10.5. Фабули для практичного опрацювання.....               | 230        |
| <i>Запитання: зміцнюймо знання.....</i>                     | <i>245</i> |

|                         |            |
|-------------------------|------------|
| <i>ДОДАТКИ.....</i>     | <i>246</i> |
| <i>ЦІКАВО І КОРИСНО</i> |            |

|                                  |     |
|----------------------------------|-----|
| <i>ДОДАТОК 1</i>                 |     |
| 1.1. Психологічні терміни.....   | 247 |
| 1.2. Юридичні терміни.....       | 269 |
| 1.3. Кримінологічні терміни..... | 271 |

|                                                     |     |
|-----------------------------------------------------|-----|
| <i>ДОДАТОК 2</i>                                    |     |
| 2.1. Цитати і афоризми в усному мовленні.....       | 277 |
| 2.2. Скоромовки: виробляймо навички вимовляння..... | 278 |

|                                           |     |
|-------------------------------------------|-----|
| Про автора.....                           | 281 |
| Руслан Кацавець: літературні джерела..... | 282 |

*Навчальне видання*

***Кацавець Руслан Сергійович***

# **ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ**

***Навчальний посібник***

***3-тє видання, доповнене***

**Друкується у авторській редакції**

Відповідальний за випуск  
Комп'ютерна верстка  
Обкладинка

О. В. Діордійчук  
Д. М. Алексєєв  
Д. М. Алексєєв

Підписано до друку 24.03.2023 р. Формат 60 x 84 <sup>1</sup>/<sub>16</sub>.  
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».  
Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 17,09.

**Видавництво «Алерта»**

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25; (099) 607-97-62.

E-mail: [alerta@ukr.net](mailto:alerta@ukr.net), веб-сайт: [alerta.kiev.ua](http://alerta.kiev.ua)

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.